

ДЬУЛУРБАН

түһүлгэ дуораана

Александр Румин — аан дойду чемпионатын призера

Греция Лутраки куоратыгар аҕам саастаах тустууктар аан дойдуга бастыыр иһин чемпионаттара ыытыллан түмүктэннэ.

Бу Тустуу аан дойдугаабы түмүктэ (UWW) үгэс быһыытынан ытар күрэхтэһиигэр быйыл Саха сириттэн аатырбыт хапсаҕайдыт, аҕам саастаахтарга Россия көнүл тустууга быйылгы чемпиона Александр Румин соҕотоҕун тийээн кытына. Итиэннэ сахалар ааттарын түһэн биэрбэтэ, тустуулаах омук буоларбытын итэҕэттэ.

Сиһилии соҕус билиһиннэрдэххэ, Александр Румин кыттыбыт 51–55 саастаахтар бөлөхтөрүгэр 100 кг ыйааһыннаахтарга барыта 13 бөҕөс туһунна. Өссө тустуу инниттэн, бу ыйааһынна сайаапканы көрөн баран, састаап күүстээх эбит дии санаан, сэрэхэдийи баара. Эдэрдэригэр Олимпиада, Аан дойду, Европа чемпионаттарыгар, онтон кэлин сааһыран да баран бэтэрээннэр тустууларыгар ситиһиилээхтик кытта сылдьар Эльдар Куртанидзе (Грузия), Чинарбек Изабеков (Кыргызстан), Игорс Самушонокс (Латвия) бааллара.

Биһиги бөҕөспүт аҕам саастаахтарга көнүл тустууга улахан таһымна бу иккис күрэхтэһиитэ. Бэс ыйыгар Смоленскайга Россия чемпионатыгар күүһүн аан бастаан холонон, тэннээбин булбатаҕа. Бу кыайытыттан сизтэһэн, аны аан дойду чемпионатыгар кыттарга сыйал-сорук туруоруммута.

Лутраки көбүөрүгэр сэрэбиэй быһыытынан Александр күрэхтэһиини финал чиэспэриттэн саҕалаабыта. Онно бу иннинэ Саудовскай Аравия бөҕөһүн хоппут дьонпуон Сакакибара-

ны 6:0 ахсаанынан кыайбыта. Ол кэмнэ кини бөлөҕөр баар Куртанидзе монгол бөҕөһүн 4:4 ахсаанга, хаачыстыбанан баһыйан хоппуга.

Салгыы, сэрэбиэй быһыытынан, финалга тахсар иһин киирсиигэ Александр — бу түһүлгэ саамай улахан ааттаах-суоллаах тустуугун, икки төгүллээх олимпийскай призер, аан дойду 2, Европа 5 төгүллээх чемпиона, бэтэрээннэргэ аан дойду чемпионатын икки төгүллээх чемпиона грузин Эльдар (Лука) Куртанидзе кытта табыста. Итиэннэ утарсааччытын улахан аатыттан-суолуттан толлубакка харса суох киирсэн, бүтэһик мүнүүтэҕэ диэри (бэтэрээннэр 2-лии мүнүүтэ икки түһүмэх тусталлар) 2:1 ахсаанынан хотон иһэн, Куртанидзе киитэрэй хамсанытыгар киирэн биэрэн, ахсааны кыл мүччү тэннэтэн (2:2) кэбистэ. Оннон быраабыла быһыытынан баалы кэнники ылбытынан, кыайыы грузинга бэрилиннэ. Дьэ, кыһыылаах! Кыра тийбэтэ.

Биһиги бөҕөспүт да финалга тахсар кыахтааҕа. Барыта опытыт быһаарда.

Онно бөҕөспүт боруонса мэтээл иһин киирсэр буолла. Онно монгол бухатыыра Сухбат Агваансамданы 6:0 ахсаанынан кыайан, бэтэрээннэргэ аан дойду чемпионатын үһүс призеруна буолла.

Онтоҥ бу ыйааһын быһаарыылаах хапсыһытыгар Игорс Самушонокс — Эльдар Куртанидзены 3:1 ахсаанынан кыайан, чемпионнаата. Самушонокс туһунан эттэххэ, кини өссө 1990 сыллаахха, ССРС хамаандатын аатыттан көнүл тустууга юниордарга аан дойду чемпионна этэ. Онтоҥ 1992 сыллаахха Латвия хамаандатыттан Европа эдэрдэргэ күрэхтэһиитигэр кыайбыта, 1999 сыллаахха Европа чемпионатын үрүн көмүс призера, 2000 сыллааҕы Олимпиада кыттыылааҕа.

100 кг түмүк манньк буолла: 1. Игорс Самушонокс (Латвия), 2. Эльдар Куртанидзе (Грузия), 3. Александр Румин (Россия, Саха сирэ), Чинарбек Изабеков (Кыргызстан).

Александр Румины бу дьонун ситиһиитинэн эбэрдэлибит! Кини спорка уһун үйэлэни үтүө холобурун көрдөрөр. Итиэннэ, спортсмен хаһан баҕарар бэйэтин иннигэр сыйал-сорук туруорунан дьяныардаахтык дьярыктаннабына, ханнык баҕарар көрдөрүүнү ситиһинэ сөптөөбүн көрдөрдө, итэҕэттэ. Барыта, киһиттэн бэйэтигэр тугулуқтаах.

Сахага суох — тустуу суох, тустууга суох — саха суох!

Петр ПАВЛОВ.

сонуннар ситимнэрэ

Кэлэр сыл Спорт сылынан биллэриллэн сөп

Алтынньы 19 күнүгэр Пермь куоракка буолбут «Россия — спортивной держава» нуруоттар икки ардыларынааҕы форумга Россия президентэ Владимир Путин, 2024 сылы Россияҕа Спорт сылынан биллэрэр санааны өйөөтө.

Ону тэнэ кини, дойду тэбэр сүрүбэр — Кыһыл болуоссакка — спорт парадын сөргүтүүнү сөптөөбүнэн аахта. Манньк санааны форумга Россия боксаҕа федерациятын салайааччыта Умар Кремлев көтөхтө.

Мань таһынан, дойду баһылыга 2030 сылга Россия олохтоохторун 70 бырыһыана физическай культуранан уонна спордунан дьярыктаныыларын ситиһэргэ сыйал-сорук туруорда. Путин спорт дойдуга улахан суолталааҕын бийда.

Михаил Прокопьев иккистээтэ

Сербияҕа «Көмүс бэрчээккэ» диин боксаҕа нуруоттар икки ардыларынааҕы турнир ыытылынна. Манна 16 дойду боксёрдара күөн көрүстүлэр.

Күрэхтэһиигэ Россия хамаандатын састаабыгар биһиги биир дойдулаахпыт, спорт маастара Михаил Прокопьев кытыыны ылла. Кини 51 киилэҕэ кыайыылаах аатын ким ыларын быһаарар киирсиигэ бэйэтин хамаандатын киһитэ Максим Стахеевтын көрүстэ. Онуоха тэн сыһа кэриэтэ барбыт киирсиигэ судуйалар кыайыыны Стахеевка бизрдилэр.

Хапсаҕайдыттарбыт ситиһиилэрэ

Чебоксары куоракка тустуу көрүннэрин бастакы аан дойдугаабы оонньуулар буолдулар.

Манна тустуу 8 көрүнэр: айкидо, курдаһан тустуу, каратэ, киокушин, мас-рестлинг, хапсаҕай, керешу, корэш күрэхтэһиилэригэр барыта 25 дойду бөҕөстөрө күрэс былдыастылар.

Хапсаҕайга биһиги бөҕөстөрбүт алта ыйааһынтан — биһигэр кыайдылар. Онтоҥ Иван Семенов уонна Никита Семенов 75-кэ диэри уонна 75-тэн үөһэ кг мунутуур кыайыылаахтарынан буоллулар.

35 дойду кэлэрэ күүтүллэр

Саха сирин спорка олоҕор эһиилги сыл урагы бэлиэ түгэниин «Азия оҕолоро» нуруоттар икки ардыларынааҕы VIII спортивной оонньуулар буолуохтара.

YAKUTSK 2024
CHILDREN OF ASIA
8th INTERNATIONAL SPORTS GAMES

Оонньууларга 35 дойду эдэр спортсменнара кэлэллэрэ күүтүллэр.

Санатан эттэххэ, «Азия оҕолоро» 1996 сылтан ытыллар. VIII оонньуу 2024 сылга Дьокуускайга, бэс ыйын 25-от ыйын 7 күннэригэр ытыллара былааннанал. Оонньуу чэрчитинэн спорт 24 көрүнэр барыта 224 комплект мэтээл оонньоно.

«Дьулурбан».

бэлиэ түгэн

Бар дьон алгыһын ылынан...

Чэгиэн-чэбдик буолуу, чөл олох куруутун холобурга, киэн туттууга сылдьар. Дэлэбэ даҕаны дьонго үтүөнү баҕардахпытна, уос номоҕор сылдьар эттибит «чэгиэн-чэбдик, чөл олохтоох буол!» диир дии.

Хатас сирэ, дьоно-сэргэтэ хаһан даҕаны чөл, чэгиэн дьонунан тутасыйбатаҕа уонна онно туһуламмыт үлэ оччоттон бачча диэри болҕомтоҕо ылыллар, "Хатас" сохуос баарыттан анал спортзаллаах, хамнастаах споргинструктордаах этибит. Кэлинни сылларга баар базаны туһанан спортивнай оскуола аһыллыбыта, ол оскуолабыт быйыл номуо 20 сылын бэлиэтир. Биһиэхэ хайа да көлүнэбэ (кырдыаҕаһыттан, эдэриттэн, тутулуга суох) киһи кэрэхсир, кэпсиир-сэһэргир дьондордоохтут.

Мин бүгүттү кэпсээним эдэр киһи туһунан буолуо. РФ спордун маастара, дойдунан икки ардыларга таһымна тийэ улахан күрэхтэһиһэр кыайылыахтара Аина Моисеева туһунан. Кини соторутааҕыта Пермь куоракка дзюдоҕа Арасыйа чемпионатыгар бэйэтин ыйааһыныгар кыайылыах буолан, барыбытын үөргэ.

Аина — Людмила Васильевна, Александр Васильевич Моисеевтар дьэ-кэргэттэригэр маннайгы оҕо, соботох кыыс, икки бырааттаах. Күн сирин көрүбүттэн чэгиэн олох, сүүрүү-көгүү, кыайыгас-хотугас буолуу, билигин буолбатаҕына, хаһан буолуой диир эйгэбэ улааппыта. Кыра эрдэбиттэн бэйэтин олох үчүгэйдик кынар, спорт хайа да өттүгэр дэҕиттэр талааннааҕа биллибитэ. Инньэ гынан, дзюдоҕа диэри хас да көрүнү боруобалаабыта, дыкитигэ диир, хайа да көрүнүнэн дьарыктаннан, барытыгар үрдүк көрдөрүүлээбэ.

Ол туохтан тутулуктааҕын ыйыталастаахха тренердэрэ бары биһи курдук эппиттэрэ биһи: «Сүрүн биричиинэтэ дьобуру, талааны таһынан ирдэбилгэ, эппиэтинэскэ сытар. Ирдэбил эппиэтинэһи үөскэтэр, эппиэтинэс үрдэллэргэ үктэннэрэр. Аина кып-кыра эрдэбиттэн эппиэтинэстээх, эппити барытын «тук» курдук толорон иһэрэ, онон этэргэ дылы, күрэхтэһиһтэн кураанах кэл-

бит түгэммит тарбахха баттанар аҕыйах».

Онтон Аина: «Онуоха эбии хас биһи киһи бэйэтигэр эрэллээх буоллаҕына, атыттарга эмиэ эрэнэр буоллаҕа дии. Эрэл диини олох кыра эрдэпиттэн ийэм, аҕам үөскэппиттэрэ, кинилэр биһиэхэ, оҕолоругар, эрэнэр буоланнар, биһиги олох кыра эрдэпиттэн сатаабаппыт диир саллыбакка, этэргэ дылы, түһүнэн кэбиһэр этибит. Ону кинилэр куруутун бэйэлэрин кытта тэнгэ сылдьан холобурдарынан инэрбиттэр эбит», — диир эбэр.

Кырдыга да онук. Ол курдук, бэл диэтэр аан дойдуну атыһахтыы ыттыбыт хамсык кэмигэр санааны түһэрбэккэ дьарыктаммыттар, муннука муннуларын анныбатахтар ситиһиһиллэннэр, кыайы үөрүүтүн биллилэр.

2020 сыл саас кулун тутар сүүрбэһис күннэригэр икки сылтан ордук ким, ханна, төһө диир боппурос барыта үлэбэ, үөрэххэ ситиһиһи буолбакка, дьанна-дьаһахха сыһыаннаах буолбута кистэл буолбатах. Дьон-сэргэ буорахтаах буочука үрдүгэр олороллор. Дьэ, манньк балаһыаньаҕа санааҕа баттаппакка, мунан-тэнэн хаалбакка, мучумааннамакка харыстанар дьаһаллары толору толорон туран сыаллаах-соруктаах үлэлээбит, дьарыкта-

рын быраһпатах спортсменнар-быт ситиһиһи туппуттара, кыайыы кынатыгар олох-субуттара. Ол курдук, Свердловскай уобаласка буолбут дзюдо күрэхтэһиһигэр үс кыһыл көмүс, биһи үрүн көмүс мэтэ-эли биһиги Сахабыт сирин чулуу дьонно иилиннилэр. Кинилэр хас биһиригэр тренердэрэ биһиригэр тус программаларынан биһи да күнү көтүппэккэ дьэ-кэргэти үсулуобуйаҕа, таһырдыа — тэлгэһэбэ, стадионнарга, хонууга-сыһыга тохтоло суох дьарыктаммыттарын түмүгэ итинник үтүөкөн үрдүк үрдэлгэ үктэннэрбитэ.

Свердловскай уобалас дзюдоҕа аналлаах саалалардаах, бу көрүнүгэ бастыңнары иппит тренердэрдээх, бастыңтан бастың спортсменнардаах күүстээх састааптаах сүүмэрдэммит хамаандааах. Онон онук дьону кытта киһирсэн 4 мэтээли мүчүү туттары улахан ситиһи. Биһиги эрэлбит, киэн туттуубут, сыаллаах-соруктаах үлэлиир спортсменкабыт Аина Моисеева үс кыһыл көмүстэн биһиригэр түөһүгэр кэртэ.

Аина хамсык хаайыан иннинээбэ туругун ыһыктыбатаҕар бэйэтин таһынан тренеригэр, төрөппүттэригэр, эһэлээх эбэ-этигэр махтал! Дьэ, ол гынан, аҕата Александр Ва-

сильевич этэрин курдук кыайыыны да, хотторууну да уйуохха наада. Кыайыы биһи өттө хотторуу буоллаҕа дии... Манна өй-санаа, ис турук бэлэмнээбэ, көмө-тирэх буолар дьоннооҕо, мындыр толкуй наада. Хаһанбаҕар кыайылыах киһи кыраҕы кэтэһингэ, манаһыңна сылдьар, киһи хас биһири хамсаныгыт, туттар албастарын, уратыларын дириңник үөртэллэр, кыайылыах атыттардан мэлдьи хас да харды инники буолуохтаах. Бу мань барытын Аинабыт бэйэтин нөңүө аһаран үөрүү-хомолто амтанын билэр.

Аинабытын эбэрдэлиир, көрсөр тэрэһини Хатас олохтоох дьаһалтата көбүлээһинин «Тускул» КК өйөөһүнүн көрөөччү саалатыгар ыттыбыт. Фойеттан саҕалаан Аинабытын кэпсиир киэн ис хоһоонноох быыстапка турда. Дьэ ботуччу, суолталаах ситиһиһилэр туһулар — мэтээллэр, эбэрдэ суруктар, мэнэ бэлиэтэр о.д.а. 5-6 баппакка, Аал луук маспытыгар кытта ыйаньылар. Кэлбит эрэ барыта сөбө-махтайа кэрийэ сылдьан көрдө.

Эбэрдэлээһини Аинаны алын кылаастарга үөрэппит учуутала Светлана Степановна Миронова саҕалаата. Кини ордук саха оҕото сахалыы өйүн-санаатын тутта сырыттаҕына кыайылыах-хотуулаах, киһи быһыытынан ыраас санаалаах, бэйэтигэр эрэллээх буоларын тоһоолоон бэлиэтээтэ. Аина бастаан нуучча кылааһыттан саҕалаан үөрэммит эбит буоллаҕына, төрөппүттэрин, учууталын уонна бэйэтин дьулуруунан туһуруунан сыл иһинэн уу сахалыы сангарар, санаатын этэр, суруйар-ааҕар буолбут.

Дьэ кырдыга даҕаны, хайа баҕарар нуруот, омок тыла-өһө, үгэстэрэ, сатабыллара баарын тухары баар. Ханньк баҕарар омок атыттартан үйэлэри туораабыт уратылаах — ол киһи олохтор үсулуобуйатыттан, айылҕатыттан, этин-хаанын сайдыытыттан о.д.а. Телефон, планшетты туттаран баран оҕом сахалыы билбэт ди-эччилэр аҕыйахтарын наада. Төрөөбүт тылынан санарбата да, бу оҕо өбүгэлэрин кытта сибээһин сүтэрэр, онон бэйэтин ис кыаҕын 100 бырыһыан туһанара саарбаҕы үөскэтэр. Төрөөбүт тылы билии диир хайаан да уустаан-ураннаан

санары буолбатах, төрөөбүт тылы билии диир кэпсэтии, сэхэргэһи, үгэстэри билии — Айылҕаҕа, Аал уокка, төрөөбүт алааскар сүгүрүү.

Эбэрдэлэри 7 №-дээх Хатас спортивнай оскуолатын дириэктэрэ Евгений Егорович Гоголев салҕаата, эрэли, махталы кытта бэлэх туттарда. Тэрэһини салайан ыттыааччы Вилена Константинова көрсүһүү түгэнин мүлчү туһаакка көрөөччүлэри Аинабытын кытта тото-хана кэпсэтиини олус бэркэ ыттыта. Этэргэ дылы, этээччи эттэ, ыйытааччы ыйытты, кэпсээччи кэпсээтэ. Оҕобут сүрдээх сэмэй ис иһиттэн, наһыл көрүннээх, быһатын эттээххэ, сахалыы номоҕон, холку, ол эрээри наада буолар түгэнигэр күлүмэх да түгэнири куоттарбакка кыаҕын барытын туһанар ааттаах-суоллаах үрдүк кылаастаах спортсменка буоларын бары көрө-истэ астынныбыт-дуоһуйдубут.

Тэрэһиммит түмүгэр Хатас олохтоох дьаһалтатын салайааччыта Пермьяков Евгений Петрович Аинаҕа ботуччу сууммалаах көмөнү туттарда уонна саха дьонун сэриинэн махталы биллэрэн тренеригэр барыбыт аатыттан бэлэбэ кэһи гынан илдэ барарыгар туттарда. Спорт хаһан баҕарар өй-санаа эрэ өттүнэн буолбакка, үп-харчы өттүнэн өйөөһүнү, өйдөбүлү эрэйэрин өйдүү уонна көмөлөспүт Петров Сергей Сергеевичка, Платонов Виктор Викторовичка, Игнатьев Сергей Сергеевичка, Рожин Иван Гавриловичка, Кергев Геннадий Леонидовичка махталбыт улахан.

Махтал дьон-сэргэ эрэлин нарын санныгар дьонунук сүгэ сылдьан сыалын-соругун ситиһэр эдэркэн оҕобуттар — Сахатын сирин, Хатаһын ааттата сылдьарыгар. Салгыы ситиһиһилэри, доруобуйаны баҕарабыт. Оҕобуттарга сахалыы сэмэйдик инникигэ эрэлбитин биллэрэбин, бу тэтимин ыһыктыбатыгар, олох хайа баҕарар хайысхатыгар ситиһиһилэри баҕарабын. Төһө да олус уустук кэмгэ олордорбут, биһиги, сахалар аан дойдуну олоһун тутулуттан, хамсааһынтан хаалсыбаппыт, саха нуруотун аар-саарга ааттар дьондордоохтут.

Наталья РУФОВА.
Хатас

физкультурнай хамсаанын 100 сылыгар

Хойут да үтүө холобурга сылдыаба

К.О. Гаврилов аатынан Бүтэйдээх орто оскуолата 130 сылын бэлиэтиир үбүлүөүгэр 40 сыл физкультура учууталынан энкилэ суох таһаарылаахтык, үтүө суобастаахтык үлэлээбит Александр Васильевич Игнатьев “Олобум кэрдийс кэмнэрэ” диэн оҕолоро таһаартарбыт кинигэлэрин сүрэхтэниитэ уонна 85 сааһын бэлиэтээһин олус истин тэрээһинэ буолан ааста.

Үлэм, олобум сыралаах түмүгэ

Александр Васильевич: “Майа орто оскуолатыгар ахсыска диэри үөрэммитим. Оскуолаба үөрэнэр сылларбар спордунан дьарыктанарым. Хайыһарга, чэпчэки атлетикаба оройуон күрэхтэһиллэригэр бэйэм саастылаахтарбар кыттан, бириистээх миэстэлэргэ тиксэр этим. Хаста да миэстэрлээх танастарынан, фотоаппаратынан о.д.а. наһараадаламмытым.

1954 сыллаахха күһүн балаһан ыйын ортого VIII кылааска үөрэнэ сырыттаһына, арай куораттан убайым Иннокентий Гаврилович таһаарыта. Ити сайын кини Москвага Сталин аатынан Киин физкультурнай институту бүтэрэн, Дьокуускайдаагы педучилищеба физкультурнай отделениеба учууталынан ананан үлэлии кэлбит. Кини төрөһүттөрүн кытта сүбэлэһэн бараан, куоракка үөрэттэрэбин диэн кэпсэппиттэр. Онон куоракка барар буолан хаалдым. Куоракка кириэн, нуучча тылыгар диктант суруйбутум, математикаба экзамен туттарбытым. Күөх Хонуга сүүрүүлэргэ, ыстаныларга зачет туттуттара. Зачеттарынан туттаран, училищеба үөрэххэ кириэн хаалдытым. Үөрэхпит түөрт сыллаах этэ. Саасынан саамай эдэрдэрэ эгим.

Училищени бүтэрэн, 1958 сыллаахха Кэбээйи оройуонугар ананан үлэлии барбытым. Кэбээйи орто оскуолатыгар түөрт сыл кэринэ үлэлээбитим.

Кэргэним Филиада Дмитриевна Кэбээйигэ Куокуй нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Оҕо сылдьан, сытыгы, бэйэтин кыанар буолан, сэттэ кылааһы бүтэрээт, куоракка педучилище физкультурнай отделениетыгар үөрэнэ кирибит. Үөрэнэр сылларыгар спорт араас көрүннэринэн, ордук гимнастиканан дьарыктаммыта.

1958 сыллаахха үөрэбин бүтэрэн, физкультура учууталынан идэтин ылан, Кэбээйи орто оскуолатыгар ананан үлэлии барбыта.

Биһиги Филиалың педучилищеба биир отделениеба түөрт сыл үөрэммитим. Бүтэрэр сылыгыгар билсиптэн, кини оройуонугар ананан, иккиэн биригэ үлэлии барбыпты. 1960 сыл санатыгар холбоһон, ыал буолбуптут. Түөрт сыл үлэлээн, икки оҕолонон бараан, 1962 сыллаахха Мэнэ Хангалас

оройуонугар Бүтэйдээх орто оскуолатыгар ананан үлэлии кэлбиһит. Бастакы сылларга мин уолаттары, Филиада кыргыттары үөрэппитэ. Бүтэйдээх үөрэнээччилэрэ оройуон спартакиадытыгар бастакы уонна бириистээх миэстэлэртэн түспэтэх сылларыгар, Филиада Дмитриевна киллэрбит кылаата кырата суох этэ”.

Дэгиттэр бэлэмнээх, талааннаах учуутал

Саха сиригэр физкультура уонна спорт сайдыытын туһунан маннайгы кинигэ 1960 с. тахсыбыта. Ити “Спорт в Якутии” диэн ааттаах билигин киһи мээһэ булан көрбөт кинигэ аатырбыт-сураһарбыт спорду уонна физкультураны ааспыт үйэ 50-с сылларыгар Саха сиригэр салайбыт Николай Николаевич Тарскай салаататынан тахсыбыта. Бу кинигэбэ Александр Васильевич Игнатьев хаартыска баар. Хаартыска аныгар суруллубут: “1956 г. участника первенства республики по лыжному спорту У. Винокурова и А. Игнатев” —диэн. Бу хаартыскаттан оччогобу хайыһардыттар экипировкаларын көрөбүт. Ити биригэ түспүт кыһа педучилище үөрэнээччигэ Ульяна Винокурова хоту оройуон, эбэнки эбит. Бу күрэхтэһиигэ А. Игнатев Дьокуускай “Труд” спортивнай обществу хамаандатыгар сүүрбүт. Эстафетаба бастакы этапка бастакынан кэлбит. Хаартысканы фотосуруналыыс Галактион Захаров түһэрибит. Ити улахан фотограф 18 саастаах эдэркэн хайыһардыт Александр Игнатьевы түбэһинэ түһэрбэтэбэ чуолкай. Эдэр кэскиллээх хайыһардытың көрөн, ананан түһэрэн кинигэбэ киллэрэн үйэттэбэ.

Онон Александр Игнатьев педучилище иккис курсуттан республика күүстээх хайыһардытың быһытынан биллэн барбыт. Төрдүс курска, училищени бүтэрэр сылыгар эстафетаба республика чемпионобуолары ситиспит.

Мин 1978 сыл күһүн Мэнэ Хангалас үөрэбин салаатыгар инспекторынан үлэлии кириибэр — Гаврил Петрович Попов, Анатолий Софронович Тимофеев Төнүлүгэ, икки Александр Васильевич Игнатьев (Улахан Александр) Бүтэйдээххэ, Александр Никитич Аргунов (Кыра Александр) Табабаба, Анатолий Никитич Осипов Павловскайга, Дми-

трий Васильевич Сыромятников Бөкөбө арыый аба саастаахтара, саамай уопуттаахтара, уһуннук үлэлээбиттэрэ, үгэннэн үлэлии сылдыар кэмнэрэ этэ. Онтон ыла Александр Васильевич үлэтин кытта ыкса билсибитим.

Ааспыт кэми тэннэн көрдөххө...

1970–1980 сылларга оскуола-ларга физкультурнай-маассабай уонна спортивнай үлэ саамай күүскэ, үгэннэн барбыт кэмнэрэ эбит. Ити сыллартан сайдан, кэнгэн кэлбит физкультурнай-спортивнай үлэ түмүктэрэ Мэнэ Хангалас билигин спорка ситиһиллэрбитигэр көстөр дии саныбын. Оччолорго физкультура учууталлара оройуонна спорт сайдыытыгар олус улахан оруоллаахтара.

Мин өр сыл кэтээн көрүүбүнэн, Дьокуускайдаагы педучилищени бүтэрбит физкультура учууталларың бэлэмнэрэ киин физкультура институттарың бүтэрбит учууталлартан үгүстэрэ ордук буолара. Ити биллэн турар, учуутал ылбыт билиитин үлэтигэр сатабыллаахтык туһанытыттан, үлэтигэр айымньылаах сыһыаныттан тутулуктааба. ДьПУ-ну бүтэрбиттэр уругу үчүгэйдик, сөптөөхтүк ытыгыларыттан саҕалаан, физкультурнай-маассабай, секционнай үлэни сатабыллаахтык, түмүктээхтик тэрийлэрбиттэр тийэ үчүгэйдик көстөрө.

Бүтэйдээх оскуолатыгар бэрибэркэбэ хаста да сылдыбытым. Онно Александр Васильевич уруктарыгар, кылаас таһынан ыттар секцияларыгар, оскуола иһинэн тэрийэр күрэхтэһиллэригэр сылдьан бараан, кинини бэйэтин кэмигэр оройуон биир бастын физкультураба учуутала этэ диэн мэхтиэлибин. Уруокка улахан болҕомтотун уура-ра, үөрэтин программатың хайаан да тутуһара. Ону кылаас журналларын, тематическай уонна поурочнай былааннарын тэннэн көрөн билэрим. Тематическай былааннара биир-

дии кылааһынан кичэллээхтик оноһуллубут буолаллара. Оччолорго барыта илиинэн суруллар буолан, элбэх бириэмэни ыла. Александр Васильевич олус үчүгэй буочардааба, аккуратнай, грамотнай суруксут этэ. Барытын тус-тупса паапкаларга сааһылаан, бэрээдэктэн ыскааптарга туруорар буолара. Оскуолаба уонна оройуонна ытыгылар күрэхтэһиллэр боро-токуоллара кичэллээхтик паапкаларга тиһиллэн иһэллэрэ.

Александр Васильевич улахан, чуолкай саналаах, ирдэбиллээх, оҕоҕо тийимтиэ быһаарар, көрдөрөр буолан, уруктара уонна араас ыттар дьаһаллара үрдүк таһымнаахтык бараллара.

Уруокка сылдьан киһи харабынан көрөн оҕолор эт-хаан өртүнэн төһө бэрт сайдылаахтарың, физическэй бэлэмнээхтэрин тута билэр буолара. Бүтэйдээх оҕолоро программаның ирдэниллэр хамса-нар дьобурдара, сатабыллара, уруокка сыһыаннара өрүү үрдүк буолаллара.

Александр Васильевич киэн туттууга

Бүтэйдээхтэр оройуон комплекснай спартакиадытыгар, үөрэх сылын түмүгүнэн 1963, 1964, 1965, 1967, 1969, 1971, 1972 сс. бастакы, 1968, 1970 сылларга иккис, 1977, 1978 сылларга үһүс миэстэлэри ылаттаабытара. Үөрэнээччилэр оройуон чизин республикаба тийэ, спорт араас көрүннэригэр көмүскүүлэрэ. Ол курдук, чэпчэки атлетикаба, национальнай ыстаныларга, саахымакка, дуобакка, хайыһарга, тустууга, велоспорка, волейболга ситиһиллээхтик кытталлара. Республика 17 чемпионнара, 34 призердара тахсыбыттара.

Россия күрэхтэһиллэригэр велоспорка Гоша Романов 19-с миэстэ, саахымакка Валя Захарова Улан-Удэбэ 3-с миэстэ, көңүл тустууга Петя Кузнецов, Дима Бугасев Грознай

куоракка Саха сирин чизин көмүскээбиттэрэ, Степа Скрябин велосипедка Дальнай Восток күрэхтэһиллэригэр улахан дьонно кыттан, бастакы спортивной разряды толорбута. ССРС спордун маастардара: көңүл тустууга — Василий Сидоров, Афанасий Чириков, Иннокентий Кузьмин; грек-римскэй тустууга уонна самбоба Афанасий Свинобоев; чэпчэки атлетикаба (марафон) Степан Федоров; радиоспортка Савва Слепов уо.д.а.

Александр Васильевич физкультура уроугар үөрэппит, спорт секцияларыгар дьарыктаабыт, кэлин биллиилээх тренердэр, физкультура учууталлара, тренер буолбут үөрэнээччилэринэн киэн туттуон туттар. Кинилэр ортолоругар бааллар: Россия уонна Калмыкия үтүөлээх тренерэ, ССРС спордун маастара Иннокентий Кузьмин, СӨ үтүөлээх тренерэ, Мэнэ Хангалас тустууга оскуолатың сүүрүн тренеринэн үлэлээбит, элбэх спорт маастардарын, чемпионнары иһпит Петр Неустроев, өрөспүүбүлүкэбэ киэнник биллэр спорду тэрийээччи, өр сылларга Сунтаарга спорткомитет бэрэссэдээтэлинэн, өрөспүүбүлүкэ ДСО «Урожай» тэрилитэтин бэрэссэдээтэлин солбуйааччынан үлэлээбит Спиридон Попов, Мэнэ Хангалас бастын физкультураба учууталынан ааттаммыт, өрөспүүбүлүкэ, Уһук Илин уонна Россия физкультураба учууталларың конкурстарын кыайылааба Михаил Кузнецов, Майаба уонна Павловскайга тустуу тренеринэн тахсылаахтык үлэлээбит, элбэх спорт маастардарын, республика чемпионнарын иитэн таһаарыт Василий Сидоров уо.д.а.

Александр Васильевич өрүү холобурга сылдыбыт үһүн таһаарылаах үлэтин үөрэнээччилэрэ Маргарита Игнатевна уонна Николай Степанович Чабькиннар, Егор Егорович Сергеев ситиһиллээхтик салбаабыттара. Билигин үлэлии сылдыар көлүөнэ физкультура учууталларыгар Бүтэйдээх курдук өрөспүүбүлүкэ биир кырдыаба оскуолатыгар урут таһаарылаахтык кэпсээннэ кириэр гына үлэлээбит физкультура учууталлара И.Т. Васильев, В.Ф. Слепов, А.В. Игнатев, М.И. Чабькина олохтообут үгүстэрин салгыы сайыннара туруохтара диэн эрэнэбит.

Кырдыаба учуутал 2010 сылтан Бүтэйдээх оскуолатың мещената. Кэргэнэ Филиада Дмитриевна уонна бэйэтин аатынан мэтээллээх уонна харчылаах бириэмийэни биир уолга уонна биир кыыска сылын аайы туттарар. Кэргэнини учууталлар ааттара оскуола физкультурнай саалатыгар саамай сөпкө инэрилиннэ, мемориальнай дуосканы аһы үөрүүлээх быһыыга-майгыга ытытылына.

Үөрэппит оҕолорун уонна биир идэлээхтэрин улахан, билиниилэрин ылбыт дьиннээх учуутал Александр Васильевич Игнатьев үлэлээбит үлэтэ кэнэбэһин да үтүө холобурга сылдыаба.

Афанасий ИЛЛАРИОНОВ, спорт бэтэрээнэ, Мэнэ Хангалас улуунун бочуоттаах гражданина.

түһүлгэ дуораана

Билсин, Арассыыйа сана чөмпүйүөннэрэ

Санкт-Петербург Пушкин куоратыгар Арассыыйа эр дьонно, дыхтааларга суперфинала бытыллан ааста.

Эр дьонно барыта 12 киһи кытынна. Кинилэр ортолоругар дойду бастыг оонньооччулара Александра Горячкина, Екатерина Лагно күүстэрин эмиэ холонон көрдүлэр. Бастакы миэстэбэ 25 саастаах гроссмейстер Владислав Артемьев холкутук табыста. Иккис, үһүс бочуоттаах миэстэлэр Максим Матлаков, Павел Понкратов ыллылар. Александра Горячкина 6–7, Екатерина Лагно 10–11 миэстэлэргэ тигистилэр. Кыһын Саха сиригэр кэлэн оонньообут 17 саастаах эдэр гроссмейстер Володар Мурзин 9-с миэстэ буолла.

Кыайылаах Владислав Артемьев: «Алта оонньоуга субуруччу хотоммун, лапта үчүгэйдик саҥалаабытым. Хас да лидер, ол иһигэр Ян Непомняцай оонньооботулар. Салгыы күрэхтэһилэргэ кыттан иһиз, былаан элбэх. Суперфинал «Государственный музей-заповедник «Царское село» маанылаах саалатыгар барбыта олус кэрэхсэбиллээх, астык буолла», — диир астынан кэпсиир.

Кэрэ анаардарга бастакы миэстэни Саратовтан калмычка Баира Кованова (хаартыскаҕа) ылла. Салгыы Валентина Гунина, Полина Шувалова табыстылар. Манна

бастаан утаа, араас таһымнаах күрэхтэһилэр кыайылаахтара 22 саастаах гроссмейстер Полина Шувалова кыайарыгар ким да саарбахтаабат этэ. Ол гынан баран, оонньоу атыны көрдөрдө.

Кыайылаах Баира Кованова: «Арассыыйа чөмпүйүөнэ ааты ылбышпын билигин да итгэйдэ иликпин. Саахыматынан хойутаан, Элистаҕа 10 сааспыттан оонньоон саҥалаабытым. Олох уһулдуучу үчүгэй тренергэ Павел Владимирович Лобачка дьылжам тиксиһиннэрэн, гроссмейстер буолбутум. Билигин Саратовка олоробун», — диир.

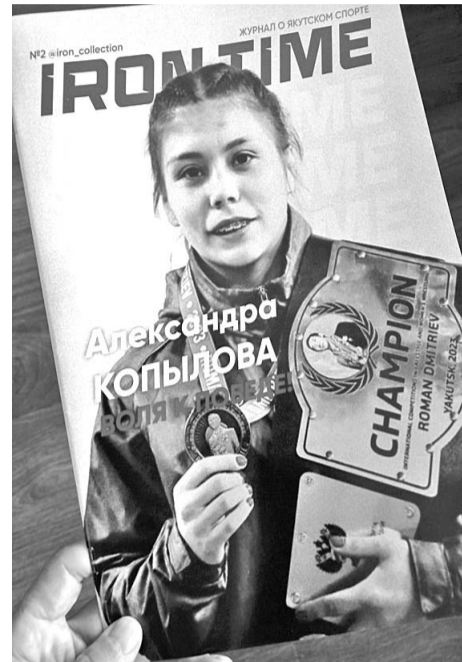
2024 с. сайынгар «Азия оҕолоро» оонньоулар кэмнэригэр Владислав Артемьев кэлэн оҕолору кытары көрсүһэн, ыалдьыттаан, сеанс биэрэн барара буоллар диир, баҕа санаа баар.

Степан АНДРЕЕВ.
Майа с.

санаа ситимэ

Бэлэхтэн үөскээбит санаалар...

Спорт таһаарыны дьарыктанар IRON тэрилтэ салайааччыта Василий Ноговицынтан бэлэх туттум. Таһаар буолбатах, спорт туһунан сана сурунаал. Ол миэхэ, кумааҕы ыарыылаах киһиэхэ, күндү бэлэх.

Бу сана эрээри, номнуо киэн эйгэбэ биллибит тэрилтэ Саха сирин спордун туһунан өннөөх сурунаал таһаарар эбит. Сүрдээх үчүгэй! Ол аата кинилэр аныгы олоххо сайдыыны батыһан, ыраас-чэбэр, чэгиэн-чэбдик олоххо дьону умсугутар үлэлэрэ, өссө билиигэ-көрүүгэ угуйар киэн эйгэлээбин көрдөрөр. Спорт таһаарыны оноруунан дьарыктанар тэрилтэ бу сана ыарыыга өйөнүөн баҕарабын. Саха сирэ — спорка үтүө үгэстээх республика. Сыллата улахан таһымнаах элбэх күрэхтэһилэр ытыллаллар, спорка сыһаннаах үтүө тэрээһиннэр тэриллэлэр, саалалар дьэндэйэн тахсаллар...

Холобур, быйыл улуу тренербит Дмитрий Петрович Коркин төрөөбүтэ 95 сылыгар анаан араас өрүттээх тэрээһиннэр ытылыннылар уонна ытыллаллар. Ол курдук, көңүл тустууга норуоттар икки ардыларынааҕы турнир буолла, научнай-

практической конференция ытылынна, сана кинигэлэр бэчээттэнэн табыстылар, республикатааҕы быыстапка тэриллиннэ, спектакль турорулунна, аны өссө киэнэ көстүбэ.

Ити хайдахтаах курдук киэн хабааннаах, үтүө өрүттээх кэрэ бэлиэ түгэни?! Манна туһаннаах тэрилтэлэр, үлэһиттэр эрэ буолбакка, республика барыта хамсанар, сүүрэр-көтөр.

Дьэ, ол тэрээһиннэр барыта олохпут тэтимиин быһыытынан кэмгэр суруналыыстар өттүлэриттэн сырдатыллан, суруллан, көрдөрүллэн иһэллэрэ — билинни кэм ирдээбилэ. Онуоха үлэ син ытыллаллар эрээри, бэчээтинэй

бородууксуйа быһыытынан ситэ кыаллыбат диэхпин баҕарабын. Спорт туһунан суруйар соҕотох «Дьулурҕан» эрэ хаһыат баар. Ол бэйэтин дьаалатынан «Сахабэчээт» тэрилтэ өйөбүлүнэн тахсар. «Дьулурҕан» кыһалҕата элбэх, ол туһунан бу сырыыга буолбатах...

Оттон сурунаал суоҕун тэнэ этэ. Урукку сылларга суруналыыс Владислав Коротов «Сахаспорт» диир сурунаалы таһаарара, ол тохтообута. Иван Барашков «Первый, борцовский» сурунаала эмиэ өйөбүлү ылбакка, тахсыбатаҕа ыраатта. Ат спорда, бокса көрүннэрэ эмиэ сурунаал таһаара сылдьы-

быттара. Ол барыта билигин суох. Саҥа кэм, саҥа салайааччылар өйөөбөттөр, өйдөөбөттөр бадахтаах. Билигин барыта үрүт үөһэ сайт да сайт эрэ. Мин тус санаабын сыһаннаах дьон туох диригит буолла?

Онон бу эйгэбэ IRON тэрилтэ бырайыага кэскиллээх буолуон сөп. Туох барыта саҥалааһынтан тутулуктаах. IRONTIME сурунаал таһаарааччыларыгар туһаайан этгэххэ, уостан, симэлийэн хаалбакка, күннэтэ ситимнээхтик, айымньылаахтык үлэлээн, саха бэчээтигэр биир биһирэнэр сурунаал буоларгытыгар баҕарабын!

Петр СЕМЕНОВ.

кэриэстэбил

Сырдык өйдөбүлбүт хаһан да өлбөөдүйүө суоҕа

Дьылжа Хаан, олох ыйааҕа кытаанах. Биир түтүө күн спорт бэтэрээнэ, «Дьулурҕан» хаһыат общественнай корреспондента Степан Федорович Лыткин соһуочу суох буолбутун туһунан хомотолоох сураҕы истэн сүөм түспүтүм.

кин — спорт бэтэрээнэ, чэпчэки атлетикаҕа Саха Республикатын, марафонна сүүрүүгэ Россия спордун маастара. Уһун дистанцияҕа сүүрүүгэ Саха сирин элбэх төгүллээх чемпиона. «Туймаада-Эркэни» экологической сүүрүү төрүттээччитэ. Аҕам саастаахтарга Россия, Европа, аан дойду чемпионаттары кыайылааҕа. «Дьулур» сүүрүүнү таптааччылар кулуптары салайааччыта. Идэтинэн — геолог, эколог.

Степан Лыткин спорка дьарыгын тустууттан саҥалаабытын баҕар сорохтор билбэттэрэ буолуо. Оскуолаҕа үөрэнэ сылдьан көңүл тустуунан дьарыктаммыт. Оскуола күрэхтэһиитигэр, табаарыстыгы көрсүһүүлэргэ, оройуон чемпионатыгар бэрт

ситиһиилээхтик кытыбыт. Кэлин республика биллиилээх маастардара буола үүммүт Алексей Атласовы, Юрий Николаевы, уо. д.а. күүстээх бөҕөстөрү кытта иэмэх мастыгы эрийсибит.

Саха государственной университетыгар үөрэнэ сылдьан көңүл тустуунан дьарыгын сөргүтүт. Биллиилээх тренердэр Н.Н. Волков, Н.К. Алексеев салалталарынан эрчиллибит. «Спартак» уопастыба уобаластааҕы күрэхтэһиитигэр миэстэлэһэн, бастакы разряд нуорматын толорбут. СГУ икки төгүллээх чемпиона буолбут. Кэнникитин 1971 сыллаахха 52 киилэбэ бастаабыт. Бу сыл төбөтүгэр эчэйи ылан, быраастар кинини көңүл тустуунан дьарыктаныытын боппугтар. Ол

инин аны сүүрүүнэн дьарыктанар буолбут.

Үөрэбин бүтэрэн баран, бастаан Дьааныга ананан үлэлээбит. Онно бастакы сылларыгар Игорь Кудрявцев салалтатынан тустуунан эрчиллигин салҕаабыт. Бааҕаҕай чэһин көмүскээн оройуон күрэхтэһиитигэр хаста да миэстэлэспит. Бүтэһинин 1980 сыллаахха иккис буолбут.

Ити туһунан Степан Федорович миэхэ 2009 сыллаахха «Олоҕум кэрэ түгэнинэрэ» диир кинигэтин илии баттаан бэлэхтээбиттэн ыллым.

...Ол аата аҕа саастаах доҕорбун бу сайын «Туймаада» стадион таһыгар көрсүһүүм бүтэһик көрүүм буоллаҕа. Онно кини илиитэ гипсэлээх сылдьар этэ. Үгэһинэн кэнники ытылыбыт чэпчэки атлетика күрэхтэһилэрин тэрээһинин туһунан кэспэппит. Онно сотору кэминэн кини суох буолуо диир санаа хантан кэлиэй?!

Степан Федорович спорт эйгэтэ республикаҕа туспа

хаһыаттаах буоларын туһугар, «Дьулурҕан» хаһыаты өйөөн элбэхтэ суруйбута, спорт министиэристибэтигэр тийэ турор-субута. Бэйэтэ хаһыат көхтөөх көмөлөһөөччүтэ этэ. Бэтэрээннэр спортарын, чэпчэки атлетика күрэхтэһилэрин туһунан ситиһили, хас биридии спортсмены билиһиннэрэн туран суруйара.

Бу дьыл алтынны 9 күнүгэр Степан Федорович 75 сааһын бэлиэтиэхтээбэ...

Аҕа табаарыспыт, спорт бэриниилээх кинитэ Лыткин Степан Федорович туһунан биһиги сырдык өйдөбүлбүт хаһан даҕаны өлбөөдүйүө суоҕа. «Олоҕум кэрэ түгэнинэрэ» кинигэтэ, хаһыакка суруйуулар кинини куруук саната туруохтара.

«Дьулурҕан» көхтөөх көмөлөһөөччүлэрэ, ааптардара көбүрүү, бу олохтон туоруу тураллара наһаа даҕаны хомоттолоох.

Петр ПАВЛОВ.

Степан Федорович Лыт-